

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

- На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 40 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће на седници одржаној 25. 04. 2018. године донело је одлуку да се образује комисија за оцену докторског рада Тијане Кукић.
- Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива у же научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

  - Проф. др Саша Модерц, ванредни професор за област Италијанистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду, (датум избора: 20. јун 2017, Филолошки факултет у Београду).
  - Проф. др Данијела Ђоровић, ванредни професор за област Италијанистика, Филозофски факултет Универзитета у Београду, (датум избора: 10. мај 2016, Филолошки факултет у Београду).
  - Проф. др Весна Крајишник, ванредни професор за област Српски језик, (датум избора: 20. јун 2017, Филолошки факултет у Београду).

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

- Име, име једног родитеља, презиме:

Тијана (Ненад) Кукић

- Датум рођења, општина, република:

26.09.1980. Београд, Савски венац, Србија

- Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

07.10.2008. Филолошки факултет Универзитета у Београду, *Италијански као међујезик код српских говорника*

- Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Примењена лингвистика (мастер)

Кратка биографија кандидата:

Тијана Кукић рођена је у Београду 26.09.1980. године. Дипломирала је на Филолошком факултету Универзитета у Београду на Катедри за италијански језик и књижевност 2004. године. Завршила је мастер студије на Филолошком факултету у Београду 2008. године одбравивши рад на тему: *Италијански као међујезик код српских говорника*. Запослена је на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу као асистент за Италијански језик и лингвистику од 30.01.2014. Њени радови посвећени су превасходно проблематици значења и употребе члана, категорији одређености и неодређености и појму референцијалности.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Семантичко-прагматичка анализа италијанског члана и његови еквиваленти у српском језику из перспективе референцијалности

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација Тијане Кукић под називом: *Семантичко-прагматичка анализа италијанског члана и његови еквиваленти у српском језику из перспективе референцијалности* има 297 страна и састоји се из следећих делова: Сажетак на српском и енглеском језику, 1. Увод (стр. 1-21), 2. Дефиниција појмова референције и референцијалности (стр. 21-29), 3. Референција у филозофији и лингвистици (стр. 29-53), 4. Карактеристике референције (стр. 54-57), 5. Елементи референције (стр. 57-62), 6. Комуникација и референција (стр. 63-66), 7. Прагматика текста и референција (стр. 66-73), 8. Претходна истраживања на нашим просторима (стр. 74-78), 9. Референцијалност и категорија (не)одређености (стр. 78-138), 10. Члан у италијанском језику (стр. 138-158), 11. Истраживање на корпусу (стр. 158-169), 12. Одређена референцијалност у италијанском и српском језику (170- 227), 13. Неодређена референцијалност у италијанском и српском језику (стр. 228-253), 14. Генеричка референцијалност у италијанском и српском језику (стр. 253-266), 15. Нереференцијалност у италијанском и српском језику (стр. 266-279), 16. Закључак (стр. 279-285), Литература (стр. 285-295), Корпус (стр. 295-296), Биографија (стр. 297).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У свом докторском раду кандидаткиња Тијана Кукић бави се семантичко-прагматичком анализом италијанског члана из перспективе референцијалности, с циљем да се уоче његови српски еквиваленти. Основно полазиште рада јесте претпоставка да је референцијалност кључни параметар приликом одабира члана у италијанском језику. Референцијалност

представља инхерентно својство именског израза које омогућава упућивање на тачно одређеног референта; то својство се реализује кроз семантичку категорију (не)одређености путем система члана у италијанском, односно путем низа алтернативних језичких средстава када је реч о српском језику, будући да у њему не постоји систем чланова нити граматикализовани центар исказивања категорије (не)одређености, како истиче кандидаткиња у својој дисертацији. Основни циљ рада јесте указивање на важност прагматике приликом одабира члана у италијанском језику (чији кључни аспект чини управо ререференцијалност), а ова језичка димензија је увек занемарена у италијанским граматикама. У овом раду кандидаткиња дели категорију референцијалности на одређену, неодређену, генеричку референцијалност и на случајеве када референцијалност није активирана; такве случајеве кандидат назива „нереференцијалност“. Ове врсте референцијалности обрађене су у филозофкој и лингвистичкој литератури, али ниједан теоријски оквир не сврстава ове четири врсте референцијалности унутар јединствене теорије. Примењивост ове поделе проверена је у оквиру истраживања на корпусу састављеном од књижевних, наративно-дескриптивних текстова на италијанском језику и њихових превода, организованим у облику битецата (узето је у обзир 18 књижевних дела и анализирано око 150 примера на италијанском и њихови преводи на српски језик). Закључак до кога је дошла кандидаткиња јесте да одабир врсте италијанског члана зависи превасходно од прагматичког аспекта језика; под овим кандидаткиња подразумева следеће чиниоце (које је детаљно приказала у поглављима 4, 5, 6 и 7): комуникативни контекст, однос говорник-саговорник; врсте знања које саговорници поседују; намере говорника; кооперативност саговорника; универзум дискурса; референт на који се жели упутити путем члана. Кандидаткиња закључује да подела на четири врсте референцијалности функционише како у италијанском, тако и у српском језику, доказавши своју тврђњу у оквиру корпусног истраживања (поглавља 12, 13, 14 и 15). Унутар сваке од ових подела кандидаткиња износи и потподеле. Одређену референцијалност (поглавље 12) како у италијанском, тако и у српском језику, дели на: универзалну јединственост, која не зависи од контекста; на контекстуалну јединственост, која је условљена контекстом; на отуђиву и неотуђиву припадност; на заједничко знање саговорника; на анафору и катафору. У оквиру неодређене референцијалности (поглавље 13) кандидаткиња уочава појаву презентативне реченичне перспективе и емфатичке функције неодређеног члана; истражује важност појма специфичности за неодређену референцијалност и анализира квантификацијону неодређеност. У оквиру српских еквивалената проучава опозицију падежа акузатив-генитив, неодређени пријевски вид, категорију броја и детерминатив *један*. Генеричку референцијалност (поглавље 14), којом се исказује класа предмета, бића или појава, кандидаткиња дели на: универзалну генеричку референцијалност (која није зависна од контекста) и на генеричку референцијалносот унутар датог контекста (која је ограничена на контекстуализацију референта у датој комуникативној ситуацији). У оквиру

нереференцијалности (поглавље 15) кандидаткиња истиче појаву неодређеног неспецифичног именског израза, идиоматских израза, именског дела предиката; у српском језику нереференцијални могу бити неодређени детерминативи (*неки, било који, ма који...*), али и именски део предиката, компаративи и бројеви у оквиру датог контекста. Један од важних закључака овог рада јесте сагледавање неодређеног именског израза (потпоглавље 11.1). Неодређени именски израз може бити сагледан специфично и неспецифично. Специфични именски израз указује на референта који је познат говорнику, али не и саговорнику. С друге стране, неспецифични неодређени именски израз може бити непознат и говорнику и саговорнику и, како истиче кандидаткиња, може попримити два тумачења,: може бити сагледан из перспективе неодређене референцијалност (када се указује на референта који постоји, али је непознат саговорницима) и из перспективе нереференцијалности (када се указује на референта чије је постојање могуће и односи се на било ког потенцијалног референта из неке класе референта). За сваку поделу и потподелу кандидаткиња приказује средства исказивања како у италијанском, тако и у српском језику, не ограничавајући се на преводне еквиваленте већ допуњујући примере могућих еквиваленција и семантичким еквивалентима који су представљени у литератури. Важан допринос овог рада представља чињеница да се кандидаткиња ослања на филозофске теорије о референцији (поглавља 2 и 3) како би их применила у лингвистичком истраживању ове појаве. Важан допринос дисертације Тијане Кукић јесте и покушај терминолошког појашњења појмова *референције* и *референцијалности*, који нису разлучени у оквиру лингвистичке литературе, и појма *оглођене именице* наспрам структуралистичког појма *нултог члана* (потпоглавље 1.5).

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

Кукић, Т. *Genesi e storia dell'articolo italiano: un fenomeno panromanzo.* Наслеђе, 29, 2014, 229-242. (ISSN 1820-1768/ COBISS.SR-ID 115085068)

Кукић, Т. (2015). *Categoria della definitezza e indefinitezza nella lingua italiana e serba: aspetti teorici.* Скопље: Универзитет „Св. Ђирило и Методије“, (прир.) Никодиновска, Р., стр.315-326. [ISBN 978-608-234-036-4]

Остали радови:

Кукић, Т., (2009). *Италијански као међујезик код српских говорника: морфосинтаксички аспект,* Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, књига 1, 499-506. [ISBN 978-86-85991-

Кукић, Т.,(2011). *Италијански као међујезик код српских говорника: синтаксичке, правописне, лексичке и стилске грешке*, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, књига 1, 431-440. [ISBN 978-86-85991-30-1]

Кукић, Т., (2012). *Изостављање одређеног члана код ученика италијанског језика као страног чији је матерњи језик српски*, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, књига 1, 341-349. [ISBN 978-86-85991-39-4]

Прошић Кукић, Т., (2014). *Анализа изостављања одређеног и неодређеног члана у италијанском језику код ученика чији је П1 српски из перспективе трансфера*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, књига 1, 407-419. [ISBN 978-86-85991-60-8]

Кукић, Т., Барби, М. (2017). Карактеристике неостандардног италијанског језика у филму Катерина одлази у град. *Липар*, 64: 181-190.

Модерц, С., Кукић, Т. (у штампи). *Структура текста као чинилац у селекцији деиктичких заменица. Српско-италијанска контрастивна анализа*. XII међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност*, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет, 27-28. октобар 2017.

Модерц, С., Кукић, Т. (у штампи). *Презент у роману „На Дрини ћуприја“ и његова преводивост на италијански језик*. Српски језик.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање кандидаткиње Тијане Кукић потврдило је неке од кључних хипотеза постављених у оквиру теоријског дела рада. Хипотезе које су потврђене јесу да се употреба италијанског члана базира на прагматичким параметрима, да је перспектива референцијалности од кључне важности за одабир италијанског члана, односно других језичких средстава када је реч о српском језику. Без познавања комуникативног контекста, знања која деле саговорници, референта на ког се указује, намера говорника, кооперативности саговорника, универзума дискурса, немогуће је *a priori* дефинисати јављање одређене врсте члана (што граматике италијанског језика у већини случајева чине, остављајући бројне случајеве његове употребе нејасним и необјашњеним). Најважнији део истраживања чини подела на четири врсте референцијалности: на одређену, неодређену, генеричку и на нереференцијалност. Оваква подела до сада није предложена у оквиру италијанистичке литературе. Кандидаткиња даје допринос истраживању ове четири врсте референцијалности проучавајући њихове подврсте и директни утицај врсте, односно, подврсте референцијалности на одабир члана у италијанском језику. Оваква перспектива до сада није примењена на италијански члан, односно на његове српске еквиваленте.

Закључак који кандидаткиња истиче јесте да одређена референцијалност, на основу бројности унутрашњих подела, представља једну од најважнијих карактеристика италијанског језика.

Такође, посматрајући српске еквиваленте из – за српски језик –нове перспективе, из

перспективе референцијалности, кандидаткиња констатује да у српском не постоји граматикализован центар исказивања одређене, неодређене, генеричке референцијалности и нереференцијалности. Самим тиме, кандидаткиња сматра да приједски вид не може бити посматран као носилац семантичке (не)одређености, будући да је централна граматичка категорија исказивања ових семантичких вредности, заправо, именица, односно именски израз, а не пријед. У оквиру почетног дела истраживања кандидаткиња се критички осврће на филозофске теорије о референцији, проучавајући њихову применљивост на лингвистичка истраживања о референцијалности именског израза. Закључује да за лингвистичка проучавања референцијалности филозофска поимања *истине* и *постојања* (која су кључна у филозофији језика) представљају ирелевантне аспекте за лингвистику (поглавље 3).

Овакво виђење употребе члана у италијанском језику важно је за стицање нових увида у начин функционисања члана у италијанском језику који би могли бити од користи за даља проучавања употребе члана у италијанском језику, као и његовим еквивалентима у српском језику. Резултати овог истраживања важни су не само за теоријску лингвистику већ и за примењену лингвистику и традуктологију (будући да кандидаткиња указује на разноврсне начине превођења именског израза с (не)одређеним чланом или оголјеном именицом). Ово истраживање важно је и због покушаја терминилошког разграничења појмова *референције* (које кандидаткиња дефинише као сам говорни чин упућивања) и *референцијалности* (које представља инхерентно својство именице), чemu се пре овог истраживања није поклањала довољна пажња у литератури. Кандидаткиња, такође, предлаже промену у терминологији: уместо већ усталјеног термина у италијанистичкој литератури *нулти члан*, она предлаже термин *оголјена именица*, с обзиром на чињеницу да први термин своје укорењење налази у структуралистичкој традицији, која је сматрала да уз именицу увек мора да стоји члан. Стога кандидаткиња сматра да је неопходно да се промени перспектива сагледавања именског израза без члана који, заправо, у себи носи значење (не)одређености и не може се сагледавати као празан простор испред именице, на шта указује структуралистички термин *нулти члан* (потпоглавље 1.5).

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Докторска дисертација кандидаткиње Тијане Кукић представља иновативан приступ анализи употребе члана у италијанском језику; он се базира на референцијалној перспективи, која није истражена у оквиру италијанистичке литературе и самим тиме представља нов приступ сагледавања употребе члана који може бити од важности не само за теоријску већ и за примењену лингвистику и традуктологију. Ово комплексно истраживање базира се на семантичко-прагматичкој анализи италијанског члана, која до сада није примењена у италијанистичкој литератури. Базира се, такође, на контрастивној анализи, у оквиру које се проучавају српски еквиваленти за исказивање одређене, неодређене, генеричке референцијалности као и нереференцијалности, које представљају неистражене појаве у италијанско-српској контрастивној анализи. Кандидаткиња предлаже и терминолошке промене (*оголјену именицу* уместо *нултог члана*), као и прецизнија терминолошка појашњења између појмова *референције* и *референцијалности*, за која предлаже сопствено тумачење на коме се базира њено истраживање.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да извештај прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и да кандидаткињу позове на усмену одбрану пред истом комисијом.

